

- Albert Einstein -

**“CREATIVITY IS
INTELLIGENCE
HAVING FUN”**

Handboek creatieve werksessies

Marlon van den Besselaar

INHOUD

1. CREATIVITEIT

2. DE FACILITATOR

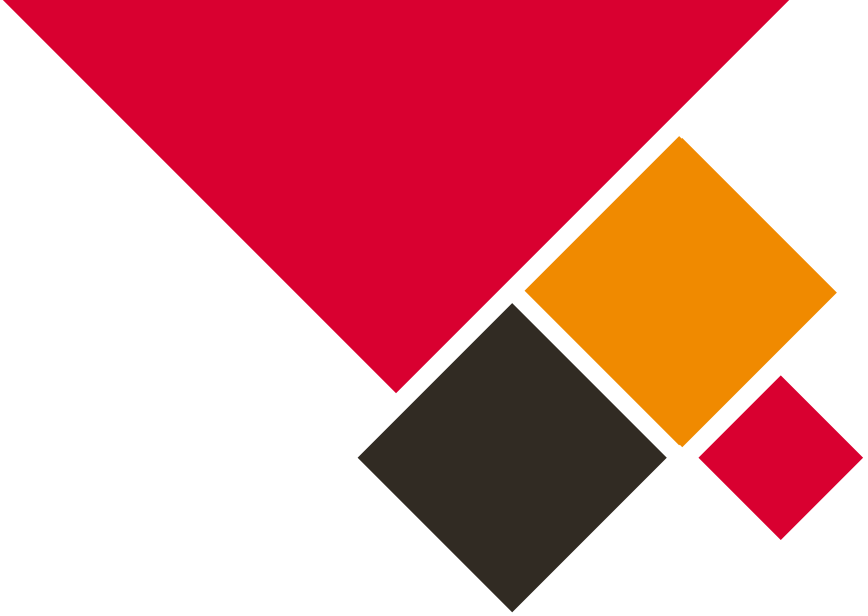
3. INVLOED OP
DE SESSIE

4. DE CREATIEVE
WERKSESSIE

5. CREATIEVE
TECHNIKEN

“Creativity is not the possession of some special talent. It’s about the willingness to play.”

- John Cleese -

1. CREATIVITEIT

Wat is dat, creativiteit?

Voordat je je afvraagt wat een creatieve techniek is, is het eerst interessant uit te zoeken wat creativiteit nu precies is. Creativiteit is niks meer dan het leggen van verbindingen en het loslaten van bestaande patronen. Bij het leggen van verbindingen is het belangrijk slimheid en kinderlijk denken goed met elkaar te combineren. Vaak is het ingewikkeld om op lastige vraagstellingen een eenvoudig antwoord te geven. Wanneer je jezelf naïef opstelt, kun je 'eenvoudige' -voor de hand liggende- antwoorden geven en juist een eenvoudig antwoord kan leiden tot vernieuwende ideeën.

Als je de vraag stelt: 'Kun je een oplossing bedenken voor het smogprobleem in China?', is het antwoord niet simpel. Als je een kind om een antwoord vraagt, zou het misschien zeggen dat je de smog kunt vangen met een doos. Daan Roosegaarde had destijds letterlijk kunnen antwoorden: 'Ik ga het smogprobleem oplossen met een rechthoekige box. Vervolgens maak ik van het stof dat eraf komt sieraden in de vorm van ringen.' Een oplossing die zo kinderlijk naïef is, dat ze onuitvoerbaar lijkt. Het tegenovergestelde is waar. Daan Roosegaarde ontwikkelde 's werelds grootste luchtzuiveraar in de vorm van een box en creëerde een bel van schone lucht die mensen gratis kunnen inademen. Dit alles in de vorm van een rechthoekig object dat hij in verschillende parken plaatste. Van het materiaal dat bij de zuivering overblijft, ontwikkelt hij ringen. Hierdoor wordt het project duurzaam. Naïeve antwoorden geven op voor de hand liggende vragen kan dus leiden tot prachtige oplossingen.

Creativiteit, is ook het doorbreken van bestaande patronen binnen en buiten je hoofd. Het menselijk brein is zo 'gebouwd' dat het continu verbindingen legt en patronen bouwt. Dit doet je brein al zijn hele leven, dus waarom zou het dan van bestaande patronen afwijken? Maar juist als je van de gebaande paden afwijkt kom je tot nieuwe inzichten. (Lees: out of the box denken).

Nadat je dit hebt gedaan en een hoop ideeën hebt verzameld, houd je de ideeën aan tegen de randvoorwaarden van de opdracht en bepaal je de strategische uitvoerbaarheid. Hierbij heb je basiskennis nodig over het onderwerp. In sommige gevallen maakt dit creatief en strategisch denken gemakkelijker. Daan Roosegaarde had nooit de Smogbox kunnen bedenken, als hij niet had geweten dat het met beschikbare techniek mogelijk was de lucht te reinigen. Dit wil niet zeggen dat de deelnemers die deelnemen aan een creatieve sessie, ook de personen zijn die de ideeën in een trechter stoppen. In sommige gevallen is het juist goed als bij de deelnemers de basiskennis over het onderwerp ontbreekt.

Het leggen van verbindingen en doorbreken van patronen is niet iets dat ons van nature is aangeleerd.

Het liefst blijven we hangen in het vertrouwde.

Als je het bedenken van ideeën ook nog moet koppelen aan de strategische uitvoerbaarheid van een idee, wordt het wel heel ingewikkeld. Daarom is het slim deze twee processen los te koppelen.

Ben ik dan een creatief?

Creativiteit is dus niks meer dan het leggen van verbindingen en het doorbreken van patronen. Dit klinkt gemakkelijker dan het is. Om creatief te zijn moet je vrij kunnen denken. Hiervoor moet je bepaalde opvattingen en gedragingen los kunnen laten. Dit gaat niet iedereen even makkelijk af. Mensen die worden beschreven als creatief, hebben meestal de volgende eigenschappen:

- Rijke fantasie
- Verbeeldingsvermogen
- Realiteitsgevoel
- Combineren kennis en kinderlijke naïviteit

De rechterhersenhelft is verantwoordelijk voor het creatieve proces. Die zorgt voor: creativiteit, intuïtie, nieuwsgierigheid, fantasie en de visuele vertalingen

van wat je denkt. De linkerhelft zorgt voor: strategie, rationaliteit, logica, regels en details. In tegenstelling tot wat mensen vaak denken, heeft iedereen een koppeling tussen de linker- en rechterhersenhelft.

Conclusie

Iedereen kan dus creatief zijn. Dit betekent niet dat iedereen zich prettig voelt bij creativiteit of hier gemakkelijk gebruik van maakt. De mens houdt van nature van routine. Een belangrijk element van creativiteit is loslaten. Forceren van creativiteit helpt nooit. Creatieve technieken helpen bij het leggen van verbindingen en het loslaten van vaste patronen. Maar iemand die stellig vasthoudt aan wat hem bekend is, moet niet worden geforceerd. Respecteer zijn beweegredenen. Als het niet lukt, dan lukt het niet.

Dit neemt niet weg dat creatieve technieken bijdragen aan de creativiteit van de mens. Veel deelnemers van creatieve werksessies onderschatten hun eigen creatieve vermogen. Ze zien creativiteit als iets dat alleen is weggelegd voor de Steve Jobs, de Anton Corbijns en de Daan Roosegaards onder ons. Dit is absolute onzin. Of je nu kunstenaar bent of administratief medewerker, iedereen kan creatief zijn.

“Creativity is just connecting things. When you ask creative people how they did something, they feel a little guilty because they didn’t really do it, they just saw something. It seemed obvious to them after a while. That’s because they were able to connect experience they’ve had and synthesize new things.”

- Steve Jobs -

2. DE FACILITATOR

De facilitator

De persoon die de sessie leidt en deelnemers begeleidt naar een goed en werkbaar resultaat noemen we een facilitator. Het verschilt per sessie welke vaardigheden een facilitator nodig heeft. Hieronder vind je de grondregels voor hoe je een creatieve werksessie kunt faciliteren.

Als facilitator heb je verschillende rollen. Zo adviseer je de opdrachtgever bij de opzet en organisatie van de sessie. Je helpt de vraag en doelstelling inhoudelijk scherp te stellen. Je ontwerpt op basis van de vraagstelling een creatieve werksessie. Je denkt na over tijd, ruimte, doel, deelnemers en een bijpassend scenario. Tijdens de sessie zelf begeleidt je de deelnemers en vraagstelling van A tot Z. En uiteindelijk werk je de sessie uit, eventueel met advies voor de toekomst.

Eigenschappen

Als facilitator ben je niet 'leidend', maar dienstverlenend. Je weet wat de groep nodig heeft om tot een goed eindresultaat te komen. Een facilitator heeft de 4B-eigenschappen. Hij of zij is:

- **Betrokken** bij de deelnemers en het resultaat
- **Bevoegd** om beslissingen te nemen
- **Bereid** om zich dienstverlenend op te stellen
- **Bekwaam** om te faciliteren

Ondanks dat faciliteren niet voor iedereen is weggelegd, kun je faciliteren wel leren. De onderstaande spelregels kunnen hulp bieden bij het faciliteren.

Spelregels:

1. Ideeën komen van de deelnemers, niet van de facilitator

Het woord facilitator zegt het al. Jij bent de facilitator van het idee, niet de bedenker. Als facilitator leid je de sessie en begeleid je de deelnemers naar het juiste idee. Je hebt als facilitator geen leidinggevende, maar een dienstverlenende functie. Jij bent en blijft objectief en neutraal.

2. Ben flexibel

Tijdens een creatieve sessie heb je te maken met verschillende stromingen van bijvoorbeeld creativiteit en energie. Soms heeft een vooraf uitgekozen techniek niet het bedoelde effect. Zorg dat je altijd flexibel genoeg bent om je technieken aan te passen naar de behoeftes van de groep.

3. Er is één facilitator

Jij hebt de leiding en bepaalt de gang van zaken binnen de sessie. Mocht de groep te groot zijn voor één facilitator, dan wijs jij een zogenoemde sub-facilitators aan die allemaal een deel van de deelnemersgroep faciliteren. Zij zijn net als jij op de hoogte van de randvoorwaarden en de richtlijnen van de sessie. Daarnaast weten ze wat ze moeten doen en bewaken ze de creativiteit in de sessie.

4. Houd de helikopterview

Als facilitator bewaak je het overzicht. Jij houdt de energie, sfeer en creativiteit in de gaten. Ook grijp je in als dit nodig is. Het is belangrijk dat je boven de deelnemers 'hangt' en op de hoogte bent van wat er speelt.

5. Stel vragen

Een goede facilitator stelt zich van nature explorerend op. Vragen zijn zogeheten 'vuurmakers': ze wakkeren passie en energie aan en warmen mensen op. Vragen kunnen een navigerende werking hebben als de groep vastzit of het hoofddoel is verloren. Vragen kunnen ook een creërende werking hebben als de groep behoefte heeft aan creatieve input en vragen nieuwe inzichten opleveren.

6. Faciliteren is geen taak, maar een rol

Faciliteren is als een rol in een toneelstuk. Het toneel is de ruimte waarin de brainstorm wordt gehouden. De deelnemers zijn zowel de medeacteurs als het publiek. Jouw rol is: de hoofdrol. Jij bepaalt hoe de medeacteurs spelen. Creatief zijn is al lastig genoeg. De deelnemers hebben iemand nodig die bepaalt wat er gaat gebeuren en wat ze moeten doen. Dit geeft namelijk een veilig gevoel. Als facilitator leid jij het proces en laat de je deelnemers verder zo vrij mogelijk.

“Creativity is not a competition”

- Autumn Skyhall -

3. INVLOED OP DE SESSIE

Wat beïnvloedt een creatieve werksessie?

Er zijn verschillende facetten van invloed op een creatieve werksessie. Wat moet je weten voordat je een creatieve sessie start? In dit hoofdstuk staan de elementen die een sessie kunnen beïnvloeden beschreven.

Wanneer organiseer je een creatieve werksessie?

Voordat we verder ingaan op wat een creatieve werksessie nu precies beïnvloedt, is het eerst goed om te kijken wanneer je nu een creatieve werksessie organiseert.

Een creatieve werksessie kan verschillende doelen dienen. Een werksessie kan het draagvlak voor het uiteindelijke idee vergroten. Dit is prettig als je antwoord moet geven op gecompliceerde vraagstukken met veel sentimenten. Heb je de juiste mensen in je werksessie zitten en staan ze achter het idee? Dan helpt dit tijdens de implementatie van het idee. Doordat ze voor een deel eigenaar zijn van het idee, voelen ze zich betrokken. Je moet er wel voor zorgen dat de deelnemers betrokken blijven bij het vervolg.

Een creatieve werksessie kan ook een teamversterkende werking hebben. Binnen een sessie ben je allemaal gelijk. Daarnaast moet je gezamenlijk tot een oplossing komen voor een specifiek vraagstuk. In combinatie met een goede opening- en afsluitingstechniek, en waar nodig een energizer, versterkt zo'n sessie het teamverband. Let als facilitator wel altijd goed op. Het is voor de deelnemers en de denkracht belangrijk dat er ook echt in teamverband wordt gewerkt. Als facilitator ben jij verantwoordelijk hiervoor.

Een creatieve werksessie vergroot altijd het creatieve vermogen, omdat je mensen bij elkaar zet en ze out of the box laat denken. Deelnemers kunnen putten uit elkaars creativiteit. Toch kan dit ook een negatieve werking hebben. Bijvoorbeeld doordat ze de randvoorwaarden niet los kunnen laten. Je speelt hier als facilitator een grote rol. Hoe je dit het beste kunt doen, lees je in het hoofdstuk 'Facilitator'.

Wil je meer weten over de organisatie of over de opdracht, dan kan een creatieve werksessie ook van pas komen. Je gebruikt de opgehaalde informatie van de brainstorm in de uitwerking van je opdracht. Een brainstorm kan namelijk verhelderende inzichten

opleveren waar je zelf nooit op was gekomen. Dit omdat je uit de denkracht van meerdere mensen put, die bovendien meer weten over de organisatie omdat zij er werken.

Uiteindelijk is het uiten van de creativiteit en het oplossen van het vraagstuk altijd het grootste doel. Maar het is tevens slim om na te denken over de subdoelen waarop je voor of tijdens de sessie kunt inspelen.

Voorafgaand aan de sessie

Het voorproces van een creatieve sessie is heel belangrijk. Tijdens dit proces kun je al een aantal grote stappen maken om de creativiteit te bevorderen. Zo is de afstemming met de opdrachtgever erg belangrijk. Bijvoorbeeld door onderwerpen als randvoorwaarden en deelnemers vooraf te bespreken.

Van groot belang om bij de opdrachtgever aan te geven is dat de kwaliteit van de output nooit van tevoren kan worden vastgelegd. Opdrachtgevers hebben misschien al een beeld van hoe een creatieve oplossing voor een probleem eruit moet komen te zien. Het is de taak van de facilitator deze opvatting weg te nemen. Als je een groep de taak geeft een creatieve oplossing te bedenken, kun je nooit van tevoren vaststellen hoe die eruit komt te zien. Wel kun je vooraf bespreken waaraan de creatieve oplossing moet voldoen, zodat de oplossing niet volledig uit de lucht komt vallen.

Belangrijk is ook om zoveel mogelijk te weten te komen over de vraagstelling. Matcht de vraagstelling met het probleem van de opdrachtgever? Of heb je te maken met een achterliggende vraag die schuilgaat in de oorspronkelijke vraagstelling? Vraag je daarbij ook altijd af of de vraagstelling passend is bij een creatieve werksessie. Is dit niet het geval, dan is het altijd verstandig dit zo snel mogelijk bespreekbaar te maken en eventueel een andere werkvorm te introduceren.

Bespreek alle bovenstaande onderwerpen goed met de opdrachtgever. Better safe, than sorry. Je managet hiermee de verwachtingen en zorgt voor een vliegende start van je sessie.

Deelnemers

De deelnemers zijn het belangrijkste onderdeel van een creatieve sessie. Zij bepalen uiteindelijk de output van een sessie. Het is belangrijk dat je van tevoren al enige kennis hebt over de deelnemers. Zo kom je niet voor verrassingen te staan.

Probeer altijd meer te weten te komen over de deelnemers. Maak kennis met de achtergrondverhalen of sentimenten die er zijn en maak daar gebruik van. Ben je bewust dat je invloed kunt uitoefenen op je sessie door na te denken over de deelnemers en hierover te communiceren met de opdrachtgever. Daarnaast is het slim jezelf vooraf nog een aantal vragen te stellen:

- Wat is het benodigde kennisniveau van de deelnemers?

Hebben de genodigden genoeg kennis over het onderwerp om mee te denken? Of is het gebrek aan kennis over het onderwerp juist een pre om het probleem van verschillende kanten te benaderen?

- Wat zijn de opvattingen van de deelnemers?

Zijn er juist voor- of tegenstanders van het probleem nodig voor de sessie, of juist een mix van beiden?

- Wat is de hiërarchie binnen de groep?

Spelen er nog dingen op de achtergrond die belangrijk zijn voor de creativiteit van de groep?

Past de techniek bij de deelnemers?

Als je nadenkt over de deelnemers van je sessie, is het ook goed om hun creativiteit in ogenschouw te nemen. De één is nu eenmaal creatiever dan de ander. Bepaal vooraf het niveau van de deelnemers en pas hier je sessie op aan. Daarbij is het belangrijk je flexibel op te stellen. Goede openingstechnieken kunnen veel losmaken bij deelnemers. Merk je tijdens de sessie dat het niveau te laag of te hoog is voor de deelnemers, pas het dan aan.

Ruimte

De ruimte waarin de creatieve sessie wordt gehouden, is een belangrijk en vaak onderschat onderdeel van de sessie. Zo kun je de sessieruimte zien als een artefact van je sessie. Je kunt de ruimte gebruiken als creatieve stimulans door dingen op de muren te hangen, of op de grond te plakken. Laat de ruimte de eerste creatieve prikkel zijn voor de deelnemers, door hem bijvoorbeeld anders in te richten dan zij verwachten. Ook is het fijn de ruimte te gebruiken voor input, bijvoorbeeld door op de muren of de grond te kunnen schrijven.

De deelnemers aan de sessie moeten zich daarnaast veilig kunnen voelen in de ruimte. Ze moeten de vrijheid ervaren hun creativiteit uit te kunnen spreken. Hiervoor is het belangrijk te benadrukken dat hiërarchie in de sessieruimte niet bestaat. De ruimte kan daarbij helpen.

Stilte en gesprek

Het is belangrijk je te beseffen dat er een groot verschil is tussen stilte en gesprek in een creatieve werksessie. Dit is minder voor de hand liggend dan het lijkt. Door te spelen met stilte en gesprek stimuleer je de creativiteit van de deelnemers. Een stille brainstorm dwingt deelnemers zelf na te denken. Je laat de deelnemers ruimte geven aan hun eigen ideeën. Ook kun je de deelnemers vertrouwen geven in hun eigen ideeën en creatieve denken.

Bij een gesproken brainstorm kunnen ze direct gebruikmaken van de ideeën van een ander. Ze kunnen elkaar overtuigen iets wel of niet te doen en elkaar stimuleren. Het is afhankelijk van de groep en de vraagstelling welke vorm je het beste kunt kiezen. Het is altijd goed om binnen één sessie vormen te combineren.

Energizer

Het energieniveau in een sessie is erg belangrijk. Hierbij is de regel, beter te hoog dan te laag. Creatief denken kan veel van het energieniveau van de deelnemers vragen. Zeker bij een lange sessie zakt na de lunch vaak het energieniveau in. Daarom is het belangrijk goed te letten op de energie in de groep en op tijd te anticiperen op een afnemend niveau. Natuurlijk kun je (met een beetje ervaring) vooraf inschatten hoeveel energie een techniek gemiddeld kost. Je bouwt daarom een tussenstop in, in de

vorm van een koffie- of lunchbreak. In sommige gevallen kost een techniek misschien meer energie dan van tevoren bedacht. Simpelweg omdat de groep er misschien meer moeite mee dan verwacht. Je kunt er dan voor kiezen om de groep op te frissen met een energizer. Dat is een techniek, veelal in spelvorm, waar je de groep mee wakker schudt. Het is ook een handige tool om de deelnemers los te trekken van het creatieve proces en ze een moment van rust te geven.

Een energizer is een techniek in spelvorm. Het woord zegt het eigenlijk al. Ze geven de deelnemers weer energie. Energizers hebben vaak een fysiek element in zich, zodat de deelnemers letterlijk in beweging komen. Dit geeft vaak ook een ongedwongen sfeer.

In het hoofdstuk 'Technieken' zijn een aantal energizers uitgelegd.

Tijd

Tijd is van grote invloed op het creatieve proces. Als je een creatieve werksessie samenstelt, moet er goed worden gekeken hoeveel tijd elke techniek nodig heeft. Te weinig tijd kan de deelnemers beperken in hun creatieve denken. De druk om te presteren is hoog. Dit heeft een negatieve invloed op hun creativiteit. Te veel tijd kan daarentegen onrustig maken. Er kunnen dan later vragen opkomen als: 'zijn we te snel klaar of zijn we een onderdeel vergeten?'

Een creatief proces mag niet langer of korter duren dan je vooraf hebt bepaald. Deelnemers kunnen geïrriteerd raken als sessies uitlopen. Je wilt je sessie niet afsluiten met een negatief gevoel.

Soms heeft een techniek of sessie meer tijd nodig. Bijvoorbeeld omdat er bij 'evalueren en concluderen' geen keuze wordt gemaakt door de deelnemers. Dan kun je ervoor kiezen de sessie toch af te sluiten en op een ander moment verder te gaan. De ideeën krijgen dan incubatietijd bij de deelnemers.

“Creating is experimenting, growing, taking risks,
breaking rules, making mistakes and having fun.”

- Mary Lou Cook -

4. DE CREATIEVE WERKSESSIE

Hoe ziet een effectieve creatieve werksessie eruit?

Creatieve processen kunnen je helpen verbindingen te leggen. Om vervolgens oplossingsgericht te denken. Een creatief proces begint bij een probleem of vraagstelling. Door hier creatief over na te denken, vergroot je de kans een goede oplossing te vinden. Afwijken van de gebaande paden is soms lastig. Oplossingen zijn vaak niet onderscheidend genoeg, of hebben niet de juiste uitwerking. Daarnaast liggen afwijkende oplossingen niet voor de hand.

Alle creatieve processen hebben in het algemeen dezelfde structuur:

1. Openen
2. Exploreren
3. Evalueren en concluderen
4. Afsluiten

1. Openen:

Een sessie begint altijd met een opening. Het is het moment dat je de basis kunt leggen voor de rest van je sessie. Hierin is een aantal punten belangrijk:

- Leg een goede en veilige basis

Het is belangrijk je te realiseren dat de deelnemers aan jouw werksessie nog niet weten wat er staat te gebeuren. Dit kan resulteren in scepsis en vragen voorafgaand aan de sessie. Die zullen het creatieve proces niet bevorderen. De opening is daarom niet alleen bedoeld om jezelf en de deelnemers voor te stellen (wat ook erg belangrijk is), maar ook om de veiligheid van de sessie aan te geven. Het is een moment om het proces te starten. Dit kun je doen door middel van een openingstechniek of energizer. Of door het gewoon te zeggen.

- Leer de deelnemers kennen

Stel niet alleen jezelf voor, maar geef de mogelijkheid van voorstellen ook aan de deelnemers. In sommige gevallen kennen de deelnemers elkaar nog niet, of

alleen van gezicht. Zodra mensen elkaar met de voornaam kunnen aanspreken, voelt het al veiliger. Creativiteit dwingt om je kwetsbaar op te stellen tegenover anderen. Veiligheid is dan erg belangrijk.

- Iedereen is gelijk

In een werksessie kan het functieniveau binnen je groep verschillen. Hetzelfde geldt voor de verschillen in persoonlijkheid. Het is belangrijk om bij de opening aan te geven dat iedereen gelijk is. Iedereen moet zich vrij voelen om zich te uiten, op welke manier dan ook.

- Niks is fout!

Het is belangrijk om kenbaar te maken dat het uiten van jezelf en de ideeën, die je bedenkt binnen een werksessie nooit fout is. Dit mag *nóóit* negatief worden beoordeeld. Deze valkuil (die door veel deelnemers wordt gemaakt) kan een zeer negatieve uitwerking hebben op de sfeer van de sessie. Vaak hebben deelnemers de opvatting dat ideeën groots en oplossend moeten zijn. Zijn ze dat niet, dan wordt een idee al snel negatief beoordeeld.

Bijvoorbeeld met uitspraken als:

- Dat werkt hier niet
- Doe niet zo raar
- Dit is niet logisch
- Dat is niets voor onze klant
- Bestaat al
- Te duur
- Nee
- Ja, maar...

De vraagstelling op het netvlies

Nadat de deelnemers zijn voorgesteld, is het meestal slim om eerst de vraagstelling te bespreken. Heeft iedereen die goed op zijn netvlies? Je legt hiermee namelijk

de basis voor de sessie. Mochten er verschillen van inzicht zijn, dan kom je er op tijd achter. Het is onprettig om bij het bespreken van de output erachter te komen dat niet iedereen de vraagstelling juist voor ogen heeft.

Soms is de vraagstelling beladen. Veel mensen hebben er al een mening of beeld bij. Het is (in sommige gevallen) slim om hier gebruik van te maken. Ten eerste omdat je een duidelijk beeld krijgt van de verschillende opvattingen van de groep. Ten tweede omdat beeldvorming een start kan vormen voor een brainstorm in een volgende fase.

Daarnaast heb je vaak te maken met inzichten en randvoorwaarden die meer verdieping geven aan de vraagstelling. Door iedere deelnemer aan het woord te laten, kleur je de vraagstelling meer in. Tevens is het mogelijk om meteen een vertaalslag te maken, zodat het voor iedereen begrijpelijk wordt. De vraagstelling kan bijvoorbeeld heel breed zijn. Dan is het belangrijk om goed te kijken waar de prioriteit ligt en richting te geven aan de sessie.

Deze opvattingen breng je aan het licht door bijvoorbeeld in stilte alle deelnemers de drie belangrijkste elementen van de vraag te laten noteren. Door deze elementen vervolgens te bespreken, maak je een eerste stap. Je kunt er ook voor kiezen de deelnemers middels beelden hun visie te laten verwoorden. Niet iedereen is verbaal goed. Door deelnemers bijvoorbeeld een moodboard te laten maken, kunnen ze hun gevoel gemakkelijk verwoorden.

Bedenk van tevoren goed of je deze stap nodig hebt en maak het niet onnodig zwaar. In sommige gevallen is het ook goed om de vraagstelling niet (helemaal) te willen ontrafelen. Zorg dat de energie hoog blijft en dat je niet te lang in deze fase blijft hangen. Uiteindelijk moet de sessie nog écht beginnen.

Openen met creativiteit

Zoals hiervoor staat beschreven, komt creativiteit bij veel mensen niet vanzelf. Hier is meestal meer voor nodig. Daarom is het slim je sessie te starten met

een openingstechniek die de creativiteit stimuleert. Deze technieken kunnen ook helpen om de verbondenheid onder de deelnemers te versterken.

Deze technieken vind je in het hoofdstuk: technieken.

Deze openingstechnieken hebben nooit iets te maken met de vraagstelling van de sessie. Zo kun je bijvoorbeeld de deelnemers zichzelf laten voorstellen met een ter plekke bedachte bijnaam. Zo worden zelfs de meest onbereikbare managers een stuk aalbaarder voor de mededeelnemers.

De opvattingen inclusief de vraagstelling zitten na deze fase top of mind bij je deelnemers. Daarnaast heb je eventuele meningen of visies over de vraagstelling aan de oppervlakte gebracht. Je kunt beide gebruiken voor de volgende fase, of met een schone lei beginnen.

2. Exploreren

Na de opening kan de sessie echt van start gaan. Laat de deelnemers breed ideeën ophalen. Denk nu vooral nog niet aan het eindresultaat en de randvoorwaarden. Laat de creativiteit van de deelnemers de vrije loop. De exploratiefase zet een oriëntatiepunt in het creatieve proces.

‘Niks is fout’ is hierbij heel belangrijk. De deelnemers hoeven nog niet kritisch te zijn. Integendeel, kritisch zijn beperkt het creatieve vermogen. Zeker ongeoefende creatieven vinden het lastig om niet kritisch naar hun eigen ideeën te kijken. Deelnemers zijn ook vaak kritisch naar elkaar. Het is daarom belangrijk te blijven benadrukken dat het perfecte idee niet bestaat. Geef ze vertrouwen dat een oplossing niet in één keer wordt geboren. Mocht het toch een probleem blijven tijdens de sessie, kies dan voor een andere techniek.

Er zijn vele technieken waarmee je kunt exploreren. Welke je kiest, is volkomen afhankelijk van aspecten als de groepsgrootte, de deelnemers, de vraagstelling en de tijd. In de volgende hoofdstukken kun je de juiste technieken voor je vraag en deelnemersgroep selecteren.

3. Evalueren en concluderen

Als je een aantal ideeën hebt geselecteerd, is het tijd ze samen te brengen met het 'hier en nu'. Oftewel: voldoen de ideeën aan de eerder gegeven randvoorwaarden, zijn ze probleemoplossend en wat is de voorkeur van de groep? Welk idee heeft mogelijk het meeste draagvlak en haalbaarheid in de organisatie en welke gevoeligheden spelen hierin een rol? Ook in deze fase kun je verschillende technieken gebruiken. Zorg dat de deelnemers positief- kritisch blijven. Evalueer en concludeer op een spelende manier. Dat helpt sterke meningen afzwakken en geeft iedereen de mogelijkheid een mening te uiten.

Let in deze fase op twee punten:

1. Volgzame en ondergeschikte personen

Ondanks dat je minder met het creatieve proces bezig bent, zijn mensen nog steeds kwetsbaar. Bij Exploreren is het voor het creatieve proces belangrijk dat mensen zich veilig en gehoord voelen. Bij Evaluatie en Conclusie ga je keuzes maken. Daarbij kunnen er dus ideeën worden geschrapt die deelnemers met veel moeite hebben bedacht. Ben je bewust van dit eigenaarschap. Het idee is ook wel 'hun kindje'.

2. Afhakend gedrag

Misschien ontstaat bij deelnemers het gevoel dat het werk erop zit. De creativiteit is geleverd in de exploratiefase. Het tegenovergestelde is waar. Een creatief idee wordt nooit spontaan geboren. Daarvoor doorloop je altijd een aantal stappen en weeg je ideeën tegen elkaar af. Belangrijk is dat de deelnemers de mogelijkheden zien, niet de moeilijkheden. Het is gemakkelijk om in deze fase meteen ideeën af te schieten. Juist in deze fase is het belangrijk te kijken naar de mogelijkheden.

Tijdens deze fase doorbreek je patronen. Het is belangrijk hier een techniek bij te gebruiken en niet zomaar ideeën weg te strepen. Zo breng je namelijk de tussenliggende ruimte in kaart. Het lastige in deze fase is dat je creatieve denkkracht verbindt aan

strategische denkkraft. Welke ideeën ontwikkel je verder, en waarom doe je dit? Een goede evalueer- en concludeertechniek helpt jou en je deelnemers hierbij.

Indien nodig ga je met de ideeën die 'over zijn' terug naar de exploratiefase om de ideeën verder uit te diepen.

4. Afsluiten

Uiteindelijk sluit je de sessie af. Sta daarbij nog even stil bij alles processen die je hebt doorlopen. Peil de sfeer in de groep, zodat iedereen met een goed gevoel de ruimte verlaat. Het is belangrijk plenair af te sluiten. Mocht de sfeer negatief zijn, dan heb je nu nog de kans dit bespreekbaar te maken.

Tevens is het goed om te benoemen wat er met de output van de sessie gaat gebeuren. De opvatting bestaat dat een sessie wordt gegeven om het geven van een sessie. Het tegendeel is waar; dat weet jij ook. Toch is het belangrijk duidelijk aan te geven wat er met de output gaat gebeuren om deze stelling weg te nemen.

Wanneer en hoe geef je de opdrachtgever een terugkoppeling van de sessie? Geef de deelnemers ook de mogelijkheid betrokken te blijven bij het vervolg.

Een werksessie heeft een organische flow. Iedere werksessie is anders. Mocht de groep of de vraagstelling om een andere aanpak vragen, voel je dan vrij om die aan te passen. Onthoud hierbij wel dat creativiteit een bepaalde 'flow' nodig heeft. Creativiteit komt niet vanzelf. Als je mensen vraagt op commando een creatieve oplossing te bedenken, ben je sowieso aan het forceren. Ben je hiervan bewust en geef mensen de ruimte. Zo behoud je een open en creatieve sfeer.

“Nothing will stop you from being creative so effectively as the fear of making a mistake.”

- John Cleese -

CREATIEVE TECHNIEKEN

Creatieve technieken

Basistechnieken

Voordat je de creatieve technieken eigen gaat maken, is het goed eerst een aantal basistechnieken door te nemen. Deze technieken zijn bij verschillende technieken toepasbaar, doordat ze de uitvoering beïnvloeden.

1. Openen

Met deze technieken open je de creativiteit van de deelnemers. De techniek heeft nooit betrekking op de vraagstelling van de sessie en is ontworpen om het creatieve vermogen van de deelnemers op te starten.

2. Exploreren

Met deze technieken start je het brainstormproces rondom de vraagstelling van de opdrachtgever. Je haalt breed ideeën op die de basis vormen voor de volgende fase. De eerdergenoemde basistechnieken kunnen bij deze technieken goed van pas komen.

3. Evalueren en concluderen

Met de evalueer- en concludeertechnieken verklein je het aantal ideeën dat je hebt opgehaald in de exploratiefase. Je navigeert de opgehaalde ideeën en combineert en interpreteert ze op verschillende manieren. Convergeertechnieken doorbreken patronen. Je kunt met de output van deze fase opnieuw een exploratietechniek starten of doorgaan naar de afsluiting

4. Energizer

Een energizer, het woord zegt het eigenlijk al. Een techniek om energie van de deelnemersgroep te vergroten. Je kunt deze technieken inzetten op elk moment, maar zet er niet meerdere achter elkaar in. Dit kan frustratie oproepen.

Inhoud

Basistechnieken

Associatietechniek	37
Doorgeeftechniek	38
Negatief brainstormen	39

1. Openen

Kennismakingsquiz	41
Bijnamen	42
Lego	43
Leeftijden-mime	44
Picasso in the box	45

2. Exploreren

Mindmap	47
Moodboard	48
Worldcafé	50
Scenariodenken	53
Superheldenanalogie	55

3. Evalueren en concluderen

Vooronderstellingen	57
Bono	58
Selectiebox voor ideeën	60

€ 100 test	62
Inspannings- en impactmatrix	63
Stickers plakken	65

4. Energizer

Kleurentikkertje	67
Lopen of stilstaan	68
Complimentendouche	69
Handjeklap	70
Peter zegt:	71
Egg wrap	72
De stad ontwaakt	73
Het opgerolde flipover-vel	74
Het perfecte vierkant	75
Het menselijke ritme	76
Kringgesprek	77
Koffiefilterchallenge	78
Elfje	79

5. Techniek toevoegen

BASIS- TECHNIEKEN

Associatietechniek

De associatietechniek is een techniek waarbij je doorassocieert op een woord, beeld, geluid et cetera. Je schrijft de eerste gedachte op die in je hoofd opkomt als je aan iets denkt. Deze techniek vraagt een bepaalde snelheid en stimuleert de naïeve gedachtes.

Brainstormen met de associatietechniek werkt als volgt:

1. Pak een leeg vel.
2. Zet een kenmerkend woord* uit de vraagstelling in het midden.
3. Zet hieromheen waar je aan denkt bij dit woord. Dit kan in een ketting of een boomvorm.
4. Associeer steeds verder en op het volgende woord.
5. Als je klaar bent, kijk je of je verschillende woorden met elkaar kunt verbinden.
6. Vervolgens neem je de input die je hebt verzameld mee te naar de fase 'evalueren of concluderen' waar je keuze maakt, of exploreer je verder met een techniek uit de fase 'exploreren'.

Deze stappen kunnen ook plenair worden uitgevoerd op een flipover.

**Deze techniek kan ook worden gebruikt om door te associëren met beelden en/of geluiden.*

Doorgeeftechniek

De doorgeeftechniek is een techniek waarbij de deelnemers hun output steeds doorgeven op een A4 aan een andere groep of deelnemer. De techniek is met name waardevol wanneer er in korte tijd veel verschillende ideeën moeten worden verzameld. Dit gebeurt altijd nadat de ene deelnemer de tijd heeft gekregen om zijn input te geven. Hierbij is het belangrijk dat een deelnemer steeds meer tijd nodig heeft om de output te lezen die al op papier staat.

Je kunt er ook voor kiezen om niet de A4 te verplaatsen, maar juist de deelnemers van plek te laten verwisselen. Dit zorgt voor meer dynamiek tijdens de sessie. Hiervoor kan ook gebruik worden gemaakt van post-its die op de tafel worden geplakt.

Door gebruik te maken van deze techniek maak je gebruik van de kracht van de groep, zonder dat mensen met elkaar in discussie kunnen gaan over de output. Deze techniek kan worden toegepast per deelnemer of per groep.

Deze techniek werd goed met introverte deelnemers. Je geeft ze de mogelijkheid gebruik te maken van de kennis en creativiteit van de volledige groep, zonder dat zij zichzelf uit hoeven te spreken.

Negatief brainstormen

Veel mensen denken gemakkelijker negatief als positief. Je kunt daarom ook de vraagstelling spiegelen richting de deelnemers. Zo haal je de negativiteit uit de lucht en maak je ruimte voor oplossingen. Keer de techniek die je gebruikt (als dit mogelijk is) simpel weg om.

Stel de deelnemers bijvoorbeeld de vraag: hoe kunnen we de interne communicatie verslechteren. Laat de deelnemers negatief brainstormen. Bedenk er vervolgens oplossingen voor. Spiegel de negatieve ideeën.

1. OPENINGS- TECHNIEKEN

Kennismakingsquiz

20 -25
minuten

DUO

De groep splitst zich in tweetallen. Elk tweetal mag vier minuten lang vragen aan elkaar stellen over hobby's, afkomst, leeftijd, naam, familie, et cetera. Na vier minuten stel jij als facilitator een vraag over een van de twee gesprekpartners. De vraag kan over van alles gaan. Zonder te vragen of te kijken schrijven alle deelnemers het antwoord op. Als iedereen het antwoord heeft opgeschreven, controleren de partners elkaars antwoord. Is het antwoord goed, dan krijgen ze een punt. Als het fout is, krijg je geen punten. De deelnemers met uiteindelijk de meeste punten hebben gewonnen.

De deelnemers leren elkaar met deze techniek beter kennen.

Bijnamen

10
minuten

10 personen

PLENAIR

Vraag de deelnemers in een kring te gaan zitten of staan. Vraag ze vervolgens om een bijnaam voor zichzelf te bedenken. Dit mag een bestaande bijnaam zijn of ze mogen er zelf één bedenken. Vervolgens vraag je aan iedereen om zich om de beurt voor te stellen aan de hand van zijn of haar bijnaam. Met deze techniek maak je het empathische deel in elke deelnemer los.

Lego

20 -25
minuten

10 personen

PLENAIR

Vraag de deelnemers om in een kring plaats te nemen. Geef alle deelnemers een zakje met een lego-minifiguurtje. Ze mogen hun figuurtje in elkaar zetten. Vervolgens krijgen ze 3 minuten om te bedenken hoe ze zichzelf gaan voorstellen door middel van het lego-figuurtje.

Deze techniek is uit te voeren met verschillende elementen. Bijvoorbeeld ook met surprise-eieren. Je kunt er ook voor kiezen om de deelnemers zelf een voorwerp van thuis te laten meenemen, wat iets persoonlijks over ze zegt.

Leeftijden-mime

PLENAIR

De deelnemers zitten in een kring en krijgen de opdracht om op volgorde van leeftijd te gaan zitten. Ze mogen daar echter geen spraak of geluiden gebruiken, en alleen communiceren met handen en voeten. Als iedereen eindelijk weer zit, ga jij één voor één de groep rond om te vragen hoe oud iedereen werkelijk is, en kan iedereen meteen vertellen hoe hij/zij heet.

Kijk goed naar de groep waarmee je deze techniek wilt gaan uitvoeren. Kan deze groep deze techniek aan, of kun je op een ongemakkelijke situatie stuiten?

Picasso in the box

30
minuten

12 personen

PLENAIR

Zet duo's tegenover elkaar. Geef elk duo een vel papier met een stift erin. Laat één duo op het vel papier in de zak een portret maken van zijn overbuurman of vrouw. Zonder naar het papier te kijken en zonder de stift van het papier te halen. Hang de portretten op, met de naam erbij en schrijf er de kwaliteiten op die ze in degene zien.

2. EXPLOREER- TECHNIEKEN

Mindmap

ALLEEN OF PLENAIR

Een mindmap is een diagram, opgebouwd uit begrippen, teksten, relaties en/of plaatjes die zijn geordend in de vorm van een boomstructuur rond een centraal thema. Deze techniek is gebaseerd op de associatietechniek. Hierbij associeer je telkens door op één van de uitschieters van de boom. Werk hierbij met verschillende kleuren of plaatsen. Zo maak je de verbanden tussen de verschillende aspecten duidelijk.

1. Schrijf of teken op een grote oppervlakte de kern van je mindmap.
2. Hieromheen associeer je door op de kern. De kern krijgt hierbij verschillende vertakkingen.
3. Vervolgens associeer je ook door op de vertakkingen. Herhaal dit proces zolang als je wilt.
4. De mindmap kan worden aangevuld met plaatjes en tekeningen. Maak hierbij ook het verband tussen de verschillende vertakkingen duidelijk.
5. Neem vervolgens afstand van je mindmap en kijk of er verbandingen mogelijk zijn tussen de verschillende vertakkingen/woorden.

Moodboard

20 -25
minuten

Onbeperkt

ALLEEN OF PLENAIR

Een moodboard is een collage van verschillende sfeerbeelden, teksten en materialen. De moodboards kunnen worden ingezet voor verschillende doeleinden, zoals het bedenken van: een creatief concept, de insteek van een event, een naam, etcetera. Het maken van een moodboard werkt bijvoorbeeld goed bij mensen die moeite hebben met visualiseren of concreet een sfeer onder de aandacht brengen. Een overzicht van beelden, teksten en materialen zet veelal een sfeer goed neer.

1. Blader tijdschriften door.
2. Laat je inspireren door vormgeving, fotografie, sfeer, kleurgebruik, typografie, tekst, rubrieken.
3. Er ontstaat een verzameling. Dit mag geordend of door elkaar.
4. Bekijk plenair alle moodboard of presenteer de moodboards.
5. Geef lading aan de elementen die je erop hebt geplakt.

De moodboards kunnen als basis dienen om verder te verdiepen in de volgende fase. Je kunt er ook één onderdeel uitkiezen, waarop vervolgens verder kan worden geëxploreerd.

Zorg dat er voor het maken van een moodboard genoeg materiaal aanwezig is. Sommige deelnemers zullen specifiek op zoek gaan naar bepaalde elementen. Daarnaast werkt deze techniek het beste als er gebruik wordt gemaakt van offline-middelen. Het fysiek bezig zijn helpt het creatieve proces.

Vervolg: Moodboard

Mocht er toch behoefte zijn om online naar afbeeldingen te zoeken, dan lenen de volgende sites zich goed voor het zoeken van beelden en ter inspiratie:

- www.pinterest.com
- www.behance.net
- www.shutterstock.com
- www.dribbble.com
- www.designinspiration.net/popular/
- www.theinspirationgrid.com

Worldcafé

PLENAIR

World Café heeft als doel een levendige gezamenlijke dialoog op te zetten. Dat gebeurt door mensen uit te nodigen om met elkaar in gesprek te gaan over één of meer van deze onderwerpen. Ze doen dat in kleine groepen van maximaal 15 deelnemers (6 deelnemers is gewenst) rondom een cafétafel. De deelnemers leren elkaars ideeën kennen en bouwen erop voort tijdens verschillende gespreksrondes. Omdat er in die rondes van tafel (en dus van gesprekspartners) wordt gewisseld, vindt er kruisbestuiving plaats. Aan het eind van de bijeenkomst wordt er een plenaire terugkoppeling gehouden waarin de ideeën van alle tafels worden verbonden. Op dat moment ontstaat er collectieve kennis- en betekenisgeving. Deze techniek is erg prettig als je werkt met introverte mensen, die het lastig vinden om voor een grote groep te praten.

Tijdens een World Café-bijeenkomst is de sfeer en ruimtelijke omgeving belangrijk. Er moet zoveel mogelijk een ongedwongen, informele sfeer worden neergezet. De ruimte wordt gevuld met (ronde) cafétafel waaraan de deelnemers plaats kunnen nemen. De deelnemers bespreken samen hun ideeën en inzichten. De deelnemers of facilitator schrijft deze op. Dit kan bijvoorbeeld op een tafelkleed, flipover, of een A3-vel. Aan iedere tafel wordt een vaste tafelhost toegewezen die het gesprek op gang houdt en de koppeling maakt met voorgaande gespreksrondes. De tafelhost is ook verantwoordelijk voor het noteren van de output. De tafelhost kan ook een minder prominente rol innemen. Dit door de deelnemers de mindmaptechniek te laten gebruiken. Zo zijn ze zelf verantwoordelijk voor de output.

De tafelhost:

- Heet de groep welkom aan zijn/ haar tafel.
- Licht kort de hoofd- en hulpvragen toe.
- Faciliteert het gesprek.
- Geeft het signaal als de deelnemers de tafel moeten verlaten.
- Geeft aan waar de deelnemersgroep zich naartoe moet verplaatsen.
- Vat input van de groep samen als de volgende groep aan zijn/haar tafel komt.
- De leidinggevende kan deze rol zelf vervullen bij een tafel. Daarnaast kunnen andere geïnteresseerden deze rol voor de andere tafels vervullen.
- De rol van de gastheer/ gastvrouw is het meest cruciaal omdat hij/zij uitnodigt, samenvat en de dialoog faciliteert.

De rol van tafelhost is dan ook enige ervaring als procesbegeleider of gespreksleider aan te raden. Ook de vragen die de tafelhost stelt tijdens de conversatierondes zijn van grote invloed op het succes van de bijeenkomst.

Vorbereiding

Een goede voorbereiding is bij een Worldcafé sessie cruciaal. De sessie moet vooraf volledig worden uitgedacht. Wat is de rol van de tafelhost, welke vragen gaan de deelnemers beantwoorden, hebben we te maken met eventuele pijnpunten?

Er zijn elf belangrijke principes voor het organiseren van een succesvol World Café:

1. Verduidelijk het doel en kies de juiste deelnemers en context
2. Creëer een uitnodigende omgeving en uitnodiging
3. Onderzoek vragen die er echt toedoen
4. Ieders bijdrage wordt aangemoedigd
5. Verbind de diverse perspectieven
6. Luister gezamenlijk naar inzichten en dieperliggende vragen
7. Deel de gezamenlijke ontdekkingen die geoogst zijn
8. Het is essentieel om in een informele setting, indien mogelijk ook inclusief versnaperingen, bij elkaar te zijn
9. Het is cruciaal dat de leidinggevendenden hun teams uitnodigen om hun mening en ideeën te delen.

Vervolg: Worldcafé

10. Verder is het cruciaal dat iedereen luistert naar anderen om daar enerzijds begrip voor te krijgen en anderzijds daarop voort te borduren.

Dus de input van collega's geldt als inspiratie voor andere collega's.

11. Tot slot: hou het luchtig, heb ook echt plezier. Dat komt het resultaat ten goede.

Er zijn meerdere varianten van de worldcafé sessie werkbaar. Vraag voor een andere variant van de sessie hulp aan een ervaren facilitator.

Scenariodenken

ALLEEN OF PLENAIR

Scenariodenken is een methode om een groep te laten nadenken over mogelijke oplossingen van vraagstellingen of problemen. Bijvoorbeeld met de Bex*beeldkaarten of muziek op de achtergrond. De deelnemers visualiseren het proces en de uitkomst van de probleemoplossing. De methode wordt onder andere ingezet om het verloop van evenementen of verbetertrajecten vorm te geven. De vraag die dan bijvoorbeeld centraal staat is: 'hoe ziet het perfecte congres eruit, stel je dat eens voor'.

Hoe de techniek precies wordt ingezet, hangt af van de centrale vraag, van de groep en van de procesbegeleider. Onderstaande technieken zijn de verschillende vormen van scenariodenken.

Scenario met muziek:

- Luister naar de muziek: het is de muziek van een film die jij gaat maken over de oplossing
- Leef je in. Maak tijdens het luisteren in je hoofd de beelden die bij de film horen
- Schrijf je scenario kort maar inspirerend op
- Iedereen die wil, leest zijn scenario voor
- De anderen mogen reageren
- Uit het filmscenario haal je kernelementen die je gebruikt als inspiratie voor nieuwe ideeën
- Experimenteer: verschillende soorten muziek roepen verschillende beelden en dus oplossingen op

Scenario met beeld: droombeelden

- Stel jezelf een vraag
- Laat los en slaap
- Pen en papier naast je
- Wakker? Terug in de houding, even vasthouden
- Noteer wat er komt
- Beeld, gevoel, symbool, dynamiek
- Identificeer de beelden en vertaal ze naar je vraag

Scenario met beeld: visiebepaling

- Teken je bedrijf, afdeling of team als was het tuin of landschap
- Laat de anderen beschrijven wat ze zien
- Wat valt op: gezamenlijke beelden of juist verschillen
- Maak vandaaruit een nieuw beeld
- Wat wil je veranderen aan de tuin?
- Dan pas vertaling naar symbolen
- Wat moeten we daarvoor doen?

Superheldenanalogie

30
minuten

10 personen

ALLEEN EN PLENAIR

Elke deelnemer noemt zijn/of haar eigen held: van oma tot superman. Vervolgens maken ze de held of heldin levend, wat denkt hij/zij, hoe ziet hij/zij eruit, wat is zijn/haar karakter? Hoe zou jouw held het probleem aanpakken?

Laat vervolgens de held los op de vraagstelling. De perspectie wisseling kan helpen om iets vanuit een andere hoek te bekijken.

Bij brainstormen met de superheldenanalogie worden problemen gezien vanuit het perspectief van een superheld. Deze techniek is gemakkelijk en algemeen toepasbaar.

3. EVALUEREN- EN CONCLUDEER- TECHNIEKEN

Vooronderstellingen

20 -25
minuten

6 personen

PLENAIR

Deze techniek haalt de belemmerende vooronderstellingen weg. Met deze techniek bouw je op naar nieuwe ideeën door bestaande opvattingen te doorbreken.

- Bepaal de vooronderstellingen omtrent het idee.
- Vraag je vervolgens af:
- Wat als je de vooronderstelling omdraait?
- Wat als is we deze zekerheid laten varen?
- Welke nieuwe ideeën komen binnen handbereik?

Deze techniek is ook geschikt om opgehaalde input te convergeren en zo te bepalen welk idee wel of niet geschikt is.

Bono

PLENAIR

Plak zes grote vellen papier op de wanden van de ruimte. Elke wand staat voor één kleur. Stel de gehele groep één hoofdvraag. Je deelt de deelnemers vervolgens in vijf groepen in die telkens met een kleur aan de slag gaan.

Iedere groep heeft de kans om bij elke kleur iets te schrijven omdat we doorschuiven. Bij elk muurvel hangt een korte briefing: waar staan de kleuren voor?

1. Wit: objectiviteit

Waar kunnen we nu al feitelijke informatie vinden om de belofte/het idee/ ... te ondersteunen? Wat doen we al, wat weten we al?

2. Rood: emotie

Welk gevoel heb je erbij? Ben je enthousiast? Of juist niet?

3. Geel: positief

Welke kansen biedt het voor ons en onze klanten?

4. Groen: ideeën

Bedenk ideeën om het onderwerp in de markt (en intern) waar te maken.

5. Zwart: advocaat van de duivel

Bedenk wat er allemaal verkeerd kan gaan, onjuist is of welke risico's er zijn.

Vervolg: Bono

Daarna besteed je plenair aandacht aan de kleur blauw.

Blaauw: regisseur

De deelnemers leggen verbanden tussen de verschillende gedachten die op papier staan. Ze maken concrete afspraken.

Eventueel kan je tot slot iedereen vragen om een kaartje te pakken in de kleur die het beste bij hem/haar past: wit, rood, geel, groen, blauw of zwart.

Selectiebox voor ideeën

PLENAIR

Met de selectiebox voor ideeën is het mogelijk om in de convergentiefase van creatieve processen de ontstane ideeën te beoordelen en te selecteren. Deze techniek wordt vaak gebruikt ná brainstormsessies.

Het selecteren van ideeën gebeurt op basis van twee dimensies: haalbaarheid en originaliteit. De vier soorten ideeën die daaruit voortkomen worden geduid met kleuren:

Oranje: niet-realiseerbaar & origineel

Bruin: realiseerbaar & origineel

Wit: realiseerbaar & gewoon

Rood: niet-realiseerbaar & gewoon

De kleuren hebben de overige eigenschappen:

Rood:

- Kunnen niet geïmplementeerd worden
- Stimulus voor het brein
- Gericht op de toekomst

Oranje:

- Ideeën voor de toekomst
- Dromen en uitdagingen

Vervolg: Selectiebox voor ideeën

- Rode ideeën voor morgen

Bruin:

- Innovatieve ideeën
- Doorbraak
- Opwindende ideeën
- Kunnen worden geïmplementeerd

Wit:

- Gemakkelijk te implementeren
- Weinig risico's
- Hogere aanvaardbaarheid

Niet-realiseerbare ideeën

Niet-realiseerbaar & gewoon

- Kunnen niet geïmplementeerd worden
- Stimulus voor het brein
- Gericht op de toekomst

Niet-realiseerbaar & origineel

- Ideeën voor de toekomst
- Dromen en uitdagingen
- Rode ideeën voor morgen

Realiseerbare ideeën

Realiseerbaar & gewoon

- Gemakkelijk te implementeren
- Weinig risico's
- Hogere aanvaardbaarheid

Realiseerbaar & origineel

- Innovatieve ideeën
- Doorbraak
- Opwindende ideeën
- Kunnen worden geïmplementeerd

Gewone ideeën

Orginele ideeën

Het beoordelen van ideeën gebeurt met post-its of gekleurde stickers. De meest voorkomende beoordeling per idee vormt het eindoordeel.

€ 100 test

PLENAIR

Dit spel helpt deelnemers items op een lijst te prioriteren door ze te ‘kopen’. Het budget is beperkt: honderd euro. Dankzij dit cashconcept trekt de oefening meer aandacht en zijn deelnemers vaker gemotiveerd keuzes te maken dan bij een gewoon punten- of rangordesysteem.

- Maak vooraf een lijst met belangrijke items.
- Teken op een whiteboard een tabel van drie kolommen:
- Het item
- Euroteken
- Waarom
- Zet vervolgens in de kolom item de belangrijke items
- Stel de groep de vraag: hoeveel euro gaan jullie aan ieder item besteden? Het gaat om de relatieve waarde van items die de groep moet aangeven.
- Vraag de groep vervolgens de beslissingen uit te leggen in de ‘waarom-’ kolom.

Deze techniek kan goed worden toegepast als er een strikte keuze moet worden gemaakt. De gesimuleerde schaarste helpt om de wensen en behoeften van de groep te focussen.

Inspannings- en impactmatrix

30 - 60
minuten

12 personen

PLENAIR

Bij deze besluitvormingstechniek worden maatregelen om een doel te bereiken beoordeeld op basis van twee factoren: de benodigde inspanning en de potentiële impact ervan. Sommige maatregelen of ideeën zijn misschien ‘kostbaar’, maar betalen zich op langere termijn dubbel en dwars uit. Het indelen van maatregelen aan de hand van deze factoren is nuttig in besluitvormingsprocessen: het verplicht deelnemers om activiteiten tegen elkaar af te wegen en te evalueren voordat keuzes worden gemaakt.

- Teken een matrix met de assen:
 - Links: inspanningen, de ‘kosten’ van de benodigde handelingen
 - Onder: impact, het potentiële resultaat van de handelingen

Vervolg: Inspannings-impactmatrix

- Schrijf elk idee op een post-it.
- Alle deelnemers bekijken de post-it's goed en plakken ze één voor één op de juiste plek in de matrix.
- Terwijl ze dit doen mag de groep de ideeën openlijk bespreken. Het is niet ongewoon dat een idee door de groep wordt ondersteund en langs de impact opklimt en langs de inspannings-as zakt. Meestal staan in de categorie 'grote impact/weinige inspanningen' de ideeën waar de groep het meest van overtuigd is en waar iedereen het over eens is.

Stickers plakken

PLENAIR

Schrijf alle ideeën die in een eerdere fase zijn verzameld op een groot vel papier. Geef elke deelnemer een select aantal stickers in een afwijkende kleur. Vraag de deelnemers in een beperkt aantal minuten een keuze te maken voor een aantal ideeën door een sticker bij dit idee te plaatsen. Laat deelnemers hierin echt een keuze maken, en laat ze niet meerdere stickers bij één idee plakken. Hierdoor dwing je ze langer na te denken over de opties en ze voor zichzelf te beargumenteren.

Nadat alle stickers zijn geplakt, loop je met de groep langs de verschillende keuzes. Laat de groep de ideeën met de meest stickers beargumenteren. Zo neem je met de groep het besluit met welke ideeën ze verder gaan.

4. ENERGIZERS

Kleurentikkertje

PLENAIR

De deelnemers lopen door de ruimte. Terwijl ze lopen, noem je een lichaamsdeel (bijvoorbeeld: knie) én een kleur. Op jouw teken moet iedereen zo snel mogelijk met het genoemde lichaamsdeel iets van die kleur aanraken. Dat mag een object zijn, maar ook iets van één van de andere deelnemers. Degene die het laatst is, moet de volgende kleur en het lichaamsdeel noemen.

Lopen of stilstaan

PLENAIR

Soms is het lastig om na een energizer de concentratie weer terug te brengen in een groep. Deze oefening richt zich op de concentratie. De hele groep loopt kriskras door de ruimte. Zonder dat afgesproken is wanneer, staat de hele groep in één keer stil. Vervolgens gaat de hele groep tegelijk weer lopen. Deze oefening vraagt een grote concentratie van de groep. Iedereen moet continu op elkaar letten.

Deze oefening is lastiger te maken door verschillende manieren van lopen in te voeren. Bijvoorbeeld huppelen en achteruitlopen. Ook nu moet iedereen steeds hetzelfde doen en op hetzelfde moment van loopje wisselen.

Complimentendouche

15
minuten

25 personen

PLENAIR

Zet alle deelnemers in een cirkel, ga er zelf tussen staan. Er gaat steeds één deelnemer in het midden staan. De anderen (waaronder jij) strooien gedurende 30 seconden complimenten over hem uit. Het enige dat de deelnemer hoeft te doen, is het over zich heen te laten komen. De complimenten zijn kort (1 zin max.) en worden niet toegelicht. Let op dat de mensen niet door elkaar heen schreeuwen; het moet verstaanbaar blijven. Zorg dat het tempo en de energie hoog blijven en dat deelnemers snel wisselen.

De complimenten mogen over alles gaan: van “mooie sokken” tot “het is een genot om met je samen te werken”.

Handjeklap

PLENAIR

Ga met z'n allen rond een tafel zitten en leg je handen met de palmen naar beneden op tafel. Dan overkruist iedereen met zijn rechterhand de linkerhand van zijn buurman en legt hem weer op tafel. Jij geeft de startrichting aan, bijvoorbeeld rechtsom, en start de oefening door met je rechterhand op tafel te klappen. Die klap wordt doorgegeven in de volgorde waarin de handen op tafel liggen; dit is ingewikkelder dan het lijkt omdat de handen gekruist zijn.

Als een hand klapt zonder dat hij 'aan de beurt' is, moet hij van tafel worden genomen. Hetzelfde als er te vroeg of te laat wordt geklapt. Dit is ter beoordeling van jou. Nadat oefenrondjes voeg je de tweede spelregel toe: als iemand twee keer klapt, verandert de klapprocedure. Dit is een sterk middel om anderen te elimineren.

De oefening is afgelopen wanneer één deelnemer overblijft, of wanneer twee deelnemers nog één hand op tafel hebben.

Peter zegt:

PLENAIR

Zet de deelnemers in een kring, ga zelf in het midden staan. Leg uit: 'Ik geef jullie commando's. Die mag je alleen opvolgen als ik vóór het commando zeg: 'Peter zegt'. Als ik niet 'Peter zegt' voor het commando gebruik, mag je dus niet bewegen. Dus bij het commando 'Peter zegt: springen', gaat iedereen springen, maar bij 'Handen op de schouders' doe je niks. Wie wel beweegt, is af en gaat op de grond zitten.

Je moet dit spelletje in een hoog tempo en dynamisch spelen. Dat is overigens niet eenvoudig.

Egg wrap

20
minuten

10 personen

PLENAIR

Laat iedereen plaatsnemen in een kring. Geef één iemand uit de kring een hardgekookt ei. Laat hem of haar het ei naar een ander gooien. Laat de groep doorgaan door totdat iedereen het ei heeft gehad en het weer terug is bij de eerste gooier. Onthoud gezamenlijk de volgorde. Probeer gezamenlijk de tijd te verbeteren. Bedenk met de groep nieuwe manieren om de tijd te verbeteren.

De stad ontwaakt

20
minuten

12 personen

PLENAIR

De deelnemers staan in een stille kring en spelen een dag uit een stad. Vanaf ontwaken tot en met inslapen. Alle deelnemers sluiten hun ogen. Ze spelen met geluid: woorden, geluiden, ritmes, de kring blijft intact. Geen overleg. Je ziet wel wat er gebeurt en hoe het spel van de groep zich ontwikkelt.

Alternatief: speel een dag uit het bedrijf van de deelnemers. Speel van binnenkomen tot naar huis gaan.

Het opgerolde flipover-vel

PLENAIR

Rol een flipover-vel op. Vraag of alle deelnemers willen plaatsnemen in een kring. Geef het flipover-vel aan de persoon links van je. Zeg: 'dit is een flipover-vel en nu is het een....' De persoon aan de linkerkant bedenkt een andere functie voor de rol. Hij of zij zegt vervolgens: 'Dit is een dwarsfluit' en beeldt dit uit.

Zo gaat het flipover-vel de kring rond, totdat iedereen aan de beurt is geweest.

Het perfecte vierkant

PLENAIR

Elke deelnemer zoekt een blinddoek uit en gaan vervolgens in een rij staan. Allemaal zetten ze hun blinddoek goed op. Geef de deelnemers een touw in handen. Vervolgens moeten ze proberen om met de touwen een perfect vierkant te maken. Ze mogen daarbij de touwen niet loslaten.

Deze techniek werkt effectief als de concentratie van de groep afneemt.

Het menselijke ritme

10
minuten

12 personen

PLENAIR

De groep neemt plaats in een kring. Vraag de groep om allemaal hun ogen dicht te doen en stil te zijn. Tik één persoon op zijn of haar schouder. Deze persoon begint met een ritme, gemaakt door stem, handen en voeten. Kiezen mag. Nog een keer op de schouder tikken betekent stoppen met het ritme. Ga zo de groep langs en maak een mooi muziekstuk.

Kringgesprek

10
minuten

15 personen

PLENAIR

De groep neemt plaats in een kring. Ga bij de ingang van de kring staan. Geef aan dat de groep deelnemers gezamenlijk een verhaal gaan vertellen. Vertel waar het verhaal zich af gaat spelen. Bijvoorbeeld in de dierentuin, op een Dixi-toilet, of op de werkplek van de deelnemers. Nu begint één persoon uit de kring met het verhaal door de eerste zin te verzinnen. De persoon links van hem bedenkt vervolgens zin twee. Zo vertellen alle deelnemers telkens één zin en vormen deze zinnen samen het verhaal. Het is dus niet vreemd dat het verhaal vreemde wendingen kan nemen.

Je kunt er ook voor kiezen om deze techniek in stilte uit te voeren. Hierbij fluister je één persoon een zin in. Deze geven de deelnemers vervolgens fluisterend met de klok mee aan elkaar door. Ze mogen de zin één keer herhalen. Als de zin vervolgens bij de laatste persoon is aangekomen zegt hij/ of zij hem hardop. Klopt de zin nog met het origineel?

Koffiefilterchallenge

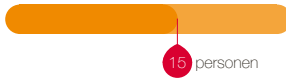
PLENAIR

Wat kun je allemaal doen met een koffiefilter? Deze vraag stel je aan je groep met deelnemers. Je verdeelt de deelnemers in groepen van drie. Vervolgens geef je elke groep een koffiefilter. In 1 minuut moeten ze een nieuw doel bedenken voor de koffiefilter. Waar kan je het nog meer voor gebruiken? Een afbrekbare bikini, of een nieuwe vorm van waterzuivering.

In plaats van een koffiefilter kan je natuurlijk altijd een ander product gebruiken.

Elfje

PLENAIR

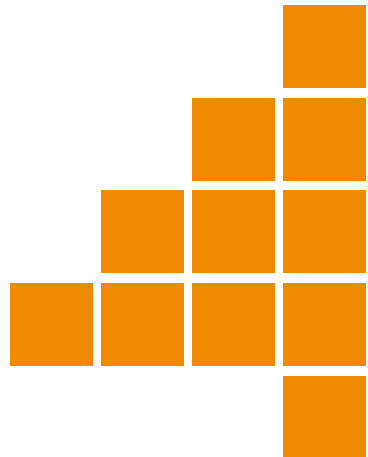
Een Elfje staat eigenlijk voor een 11-tal woorden, die je de deelnemersgroep kan laten invullen. De elf woorden deel je op in 5 groepen van ieder een bepaald aantal woorden. 1, 2, 3, 4 en 1. Aan iedere groep woorden verbind je een thema waar de woorden over moeten gaan. Bijvoorbeeld:

Invulling

- 1: Gevoel over de sessie
- 2: Wat zou er volgens jou beter kunnen?
- 3: Wat vond je het allerleukste?
- 4: Wat heb je vandaag geleerd?
- 5: Waar ga je zomeet naar toe?

Uitvoering

Uitdagens
Samenwerking, opening
Creatief, spelelement, groepswerk
Elkaar, zoektocht, samenwerking, denkkracht
Wc

Je kunt vervolgens de invullingen van de elfjes plenair bespreken.

Het figuur rechts geeft een visuele weergave van de opbouw.

Deze techniek werkt goed als definitieve afsluiter van een creatieve sessie.

EEN TECHNIEK TOEVOEGEN?

Mis je een techniek en mag die niet ontbreken in dit handboek? Ga dan naar de volgende pagina (in de digitale versie) en vul het formulier in.

